

کوتاه از دیپلماسی

نماینده ویژه ایران در امور افغانستان وارد کابل شد

● نماینده ویژه ایران در امور افغانستان صبح دیروز در صدر هیئتی رسمی وارد کابل شد و مورد استقبال جمعی از مسئولان دولت خودخوانده طالبان قرار گرفت. به گزارش ایسنا حسن کاظمی قمی، قرار است در این سفر سه‌روزه به کابل با محمدحسن اخوند رئیس کابینه، ملایرادر معاون‌اول ریاست کابینه و ملا امیرخان متقی سرپرست وزارت خارجه دولت خودخوانده طالبان دیدار و درباره موضوعاتی از جمله مسائل مهاجران، مسائل منطقه‌ای، همکاری‌های اقتصادی، تشکیل دولت فراگیر و مک‌های بشردوستانه به مردم افغانستان گفت‌وگو کند. سه‌سماه از ورود گروه تروریستی طالبان به کابل پایتخت افغانستان می‌گذرد و این گروه دولتی خودخوانده و موقت برای اداره افغانستان اعلام آمادگی کرده است اما این دولت هنوز از سوی جامعه جهانی به رسمیت شناخته نشده است.

دیدار وزیر خارجه ترکیه با رئیس و امیرعبدالهیان

● ایسنا، مولود جاووش‌اوغلو، وزیر خارجه ترکیه، به‌منظور دیدار با مقامات تهران، دیروز وارد تهران شد. جاووش‌اوغلو در سفر به تهران علاوه بر دیدار با حسین امیرعبدلهیان همتای ایرانی خود، با سید ابراهیم رئیسی، رئیس‌جمهور نیز دیدار و رایزنی کرد. در این سفر دو طرف درباره مسائل دو جانبه، منطقه‌ای و بین‌المللی رایزنی و گفت‌وگو کردند. این اولین دیدار جاووش‌اوغلو و حسین امیرعبدلهیان در تهران با یکدیگر است. وزیر امور خارجه ترکیه در توئیتر به محورهای رایزنی با رئیس‌جمهور ایران اشاره کرد. جاووش اوغلو نوشت: «ما درباره تحولات اخیر در منطقه‌مان از جمله روابط دو جانبه، تجارت، سرمایه‌گذاری و مبارزه علیه تروریسم صحبت کردیم.» جاووش اوغلو افزود: «ما سر آمدگی دو جانبه‌مان برای توسعه بیشتر روابطمان تاکید کردیم.» وزیر خارجه ترکیه بعد از گفت‌وگو با همتای ایرانی خود، در یک کنفرانس مطبوعاتی مشترک با امیرعبدالهیان در تشریح نتایج دور اول مذاکرات بین هیئت‌های ایرانی و ترکیه در تهران گفت: «درباره آماده‌سازی زمینه برای برگزاری شورای عالی همکاری‌های دو کشور گفت‌وگوهای خوبی انجام دادیم و براساس پیشنهاد طرف ایرانی قرار شد نقشه راه همکاری‌های بلندمدت بین دو کشور را آماده کنیم که در حاشیه برگزاری نشست شورای عالی همکاری‌های دو کشور امضا شود. تعدادی اسناد دیگر نیز وجود دارد که در صورت آماده‌سازی در حاشیه دیدار سران دو کشور آنها را امضا و نهایی می‌کنیم؛ از جمله اسنادی در زمینه مبارزه با قاچاق و موضوع مهاجرت‌های غیرقانونی.» وزیر خارجه ترکیه همچنین با تاکید بر اینکه «ما معتقدیم تحریم‌های اعمال‌شده علیه ایران ظالمانه است»، گفت: «کسانی که از برجام خارج شده‌اند، باید به این چارچوب برگردند و تحریم‌هایی را که علیه ایران اعمال کرده‌اند، بردارند. ما از اینکه مذاکرات مجدداً آغاز می‌شود، خوشحال هستیم و امیدواریم که این مذاکرات به نتیجه برسد. به‌نتیجه‌رسیدن این مذاکرات نتیجه‌ها از نظر اقتصادی بلکه از نظر ایجاد هرچه بیشتر ثبات در منطقه مهم است.» جاووش‌اوغلو همچنین گفت: «درباره بسیاری از مسائل منطقه دیدگاه‌های دو کشور هم‌پوشانی زیادی دارد.»

به‌دلیل اختلاف بر سر ایران نخست‌وزیر اسرائیل در خواست دیدار رابرت مالی را رد کرد

- رسانه‌های اسرائیل گزارش داده‌اند نخست‌وزیر اسرائیل به‌دلیل اختلاف‌نظر با دولت آمریکا درباره بازگشت واشنگتن به توافق هسته‌ای، حاضر نشده است با نماینده این کشور دیدار کند. به گزارش ایسنا به نقل از گزارش شبکه اسرائیلی آی ۲۴، نفتالی بنت، نخست‌وزیر اسرائیل، به‌دلیل تلاش‌های دولت آمریکا برای ازسرگیری مذاکرات احیای توافق هسته‌ای با ایران و قدرت‌های جهانی و بازگشت به این توافق، قرار نیست با رابرت مالی، نماینده ویژه آمریکا در امور ایران که به‌تازگی به منطقه سفر کرده است، دیدار کند. طبق نوشته روزنامه هاآرتص، یک منبع نزدیک به بنت دراین‌باره گفته است: «بنت مالی را بایکوت نکرده. او بر این عقیده است که بازگشت به میز مذاکرات کار درستی نیست.» به مقام اسرائیلی هم گفته است، مالی آن‌قدرها مقام عالی‌رتبه‌ای نیست که با نخست‌وزیر یا رئیس‌جمهور دیدار کند. یائیر لاپید، وزیر امور خارجه و بنی گانتس، وزیر دفاع اسرائیل، قرار است با مالی دیدار کنند. نماینده ویژه آمریکا در امور ایران که پیش‌تر به امارات متحده عربی سفر کرده بود، قرار است به بحرین، عربستان سعودی و اسرائیل سفر کند و تمرکز موضوعات رایزنی‌های او بر هماهنگی با قدرت‌های منطقه پیش از ازسرگیری مذاکرات مهم هسته‌ای در وین خواهد بود. بنت قرار است با لیندا توماس گرینفیلد، سفیر آمریکا در سازمان ملل که از احیای توافق هسته‌ای حمایت کرده است، دیدار کند.

فرانک جواهری: اعتراضات آبان ۹۸ با جرقه افزایش قیمت بنزین آغاز شد و به‌سرعت در سراسر کشور گسترش پیدا کرد. ناآرامی‌ها به‌سرعت رنگ خشونت گرفته و بیش از ۲۰۰ نفر جان خود را از دست دادند و هزاران نفر دستگیر شدند. هرچند ماه‌ها بود که شاخص‌های اقتصادی، زنگ هشدار را به صدا درآورده بودند امسا ابعاد این اعتراضات بعد از انقلاب بی‌سابقه بود. آصف بیات، استاد جامعه‌شناسی دانشگاه ایلینوی آمریکا درگفت‌وگو با روزنامه «شرق» ماهیت اعتراضات آبان ۹۸ را بررسی و تفاوت آن را با بقیه اعتراضات پس از انقلاب تشریح کرده است. او معتقد است در آبان ۹۸ طبقه متوسط فرودست و طبقه تهیدست شهری باهم تلاقی کردند؛ طبقه‌ای متفاوت که هنوز شناخت دقیقی از آن وجود ندارد و بین دو دنیا در رفت‌وآمد است. طبقه‌ای تحصیل‌کرده که ندارد و به نداشته‌های خود آگاه است.

آقای بیات! بعد از دو سال از اعتراضات آبان گذشته، زیاد درباره ماهیت این اعتراضات در فضای عمومی صحبت نشده است. اگر بخواهیم در سؤال اول یک دید کلی داشته باشیم، به نظر شما علت و ماهیت اعتراضات آبان ۹۸ چه بود؟

اعتراضات آبان ۹۸ به بهانه افزایش قیمت بنزین آغاز شد ولی در واقعیت اینها محصول مجموعه‌ای از نارضایتی‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در کشور بودند که خود را به این صورت بروز دادند. از این حیث اعتراضات آبان ۹۸ شبیه تجمع‌های اعتراضی لبنان در ۲۰۱۹ بود که با جرقه مالیات‌بستن به روی برنامه تلفنی واتس‌آپ (whats app) آغاز شد. درحالی‌که در این مردم لبنان از فساد اقتصادی و سیاسی در ده‌های بالای حاکمیت و سیستم سیاسی مبتنی بر تقسیم قرقه‌ای – مذهبی که در عمل مفهوم شهروندی را مخدوش کرده است، معترض بودند. در اعتراضات آبان ۹۸ به نظر می‌رسد که دلایل اقتصادی نقش مهمی داشتند ولی دلایل سیاسی نقش پررنگ‌تری داشتند. اینکه دولت، انتخابات مجلس و ریاست‌جمهوری قادر به پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه نیست. این احساس وجود دارد که اراده مردم در مدیریت کشور دخیل نیست و اینکه دولت‌مردان کشور در سودای تحقق تصورات خود هستند که چندان ربطی به خواسته‌ها و انتظارات شهروندان ندارد. این نارضایتی‌ها شامل سیاست داخلی و نیز سیاست خارجی و روابط بین‌الملل به خصوص در منطقه می‌شود.

آ از لحاظ شکل اعتراضات چطور؟
از حیث شکل اعتراضات آبان ۹۸ بسیار شبیه روزهای نخست شورش‌های تونس در سال ۲۰۱۰ بودند. ازاین‌رو فکر می‌کنم که آبان ۹۸ نزدیک به آن دسته از خیزش‌های مردمی-سیاسی بود که در دهه گذشته در بسیاری از کشورها به‌خصوص در دنیای عرب ظهور کردند. اینها عمل جمعی گروه‌های مختلف اجتماعی است که خواستار تغییرات عمیق اقتصادی، اجتماعی و… هستند. در شرایطی که استفاده از وسایل ارتباط نویسن مانند اینترنت، توئیتر، تلگرام و… بسپج توده را آسان‌تر و سریع‌تر کرده است. جامعه در شرایطی است که نارضایتی‌ها بالاست، کنگسنان رایسی وجود دارند، درخواست تغییر واضح است، دولت در عمل پاسخ‌گو نیست. در این شرایط وجود ابزار و شیوه‌های اعتراضی، با میانجی وسایل ارتباط جدید، گروه‌های معترض مجزا (مانند زنان، کارگران، روستاییان، بی‌کاران یا جوانان) را به‌صورت یک واحد ملی معترض تبدیل می‌کند.

اعتراضات آبان با بقیه اعتراضات بعد از انقلاب چه تفاوتی داشت؟
ما چند فقره از اعتراضات توده‌ای پس از انقلاب

دیپلماسی • سیاست

آصف بیات در گفت‌وگو با «شرق» درباره اعتراضات آبان ۹۸

اعتراض نسلی که نمی‌شناسیم

داشتم. اعتراضات کوی طلاب در مشهد همین‌طور در تهران، شیراز، تبریز و اراک در بین سال‌های ۱۳۷۴ تا ۱۳۷۶ که مشخصاً مربوط می‌شوند به حاشیه‌نشینان که مقامات شهری خانه‌هایشان را تخریب کرده بودند. اگرچه این دسته از شورش‌ها در مشهد بسیار پرانگیزته و آمیخته به خشونت بود، توسط یک گروه مشخص (حاشیه‌نشینان) و مرتبط به یک موضوع معین (تخریب منازل) عملی شد. از جانب دیگر اتفاقات سال ۱۳۸۸ که به مناسبت سبزه معروف شد، ماهیتی اساسا سیاسی داشت که از اعتراض به حوادث انتخابات آغاز و به جنبش تبدیل شد. معترضان اغلب در مناطق شهری، به‌خصوص شهرهای بزرگ و بیشتر از طبقه متوسط بودند. شکل این اعتراضات هم عمدتاً تظاهرات خیابانی مسالمت‌آمیز شامل تظاهرات بسیار عظیم و همین‌طور اعتراضات کوچک‌تر می‌شد.

تاکنون باید روشن شده باشد که آبان ۹۸ با این اعتراضات تفاوت داشت. به نظر من آبان ۹۸ اعتراضات ۹۶ نیز متفاوت بود. چنانکه یادمان هست که اعتراضات ده‌ای ۹۶ شامل گروه‌های اجتماعی متعددی بود که در شهرهای مختلف کشور و طی ۱۰ روز متوالی دست به خیزش گسترده‌ای زدند. مهم این بود که این گروه‌های اجتماعی به میانجی تکنولوژی ارتباطی جدید، به هم کره خوردند. ولی بااین‌وجود این گروه‌های اجتماعی درخواست‌های ویژه خودشان را فریاد کشیدند، مانند کشاورزان برای بی‌آبی، کارگران برای دستمزد عقب‌افتاده، مال‌باختگان برای سر انداز‌شان و البته طبقه فقیر به خاطر مطالبه شغل آبرومند و بیکران برای داشتن امنیت در برابر پلیس اخلاقی، شعارهای سیاسی هم داده شد ولی به نسبت قابل‌توجه نبودند.

آ در آبان‌ها ما همین طبقه در اعتراضات روبه‌رو بودیم؟
در آبان ۹۸ یک تغییر کیفی در اعتراضات ظهور کرد. به‌طوری‌که این برهه را به خیزش نزدیک کرد. در آبان ۹۸ گروه‌های مختلف اجتماعی شامل (فرودستان، زنان، دانشجویان، جوانان، طبقه متوسط فقیر و…) با وجود نگرانی‌ها و درخواست‌های مخصوص خودشان، به طرح درخواست‌های عمومی‌تر و سیاسی‌تر اقدام کردند. از دیدگاه من این تغییر کیفی بسیار مهمی بود، به‌طوری که مسئولیت دولت در ایجاد ناآمی و بحران‌های کنونی به گفتمان مشترک معترضان با پایگاه‌های اجتماعی متفاوت درآمد.

آ چرا اعتراضات آبان ۹۸ تا این میزان با واکنش تند مواجه شد؟

گفته می‌شود که برخی عناصر مخرب و محرک در این اعتراضات وارد شده بودند که جنبش را رادیکالیزه کنند. وجود عوامل نفوذی یعنی (خارج از یک جنبش) در یک جنبش اعتراضی یک چیز غیرعادی نیست، آنها

سخنگوی وزارت خارجه در نشست خبری هفتگی:

گروسی «به‌زودی» به تهران می‌آید

«اگر آقای گروسی نسبت به تاریخ مشخص‌شده پاسخ بدهند، ایشان در سفر به تهران علاوه بر دیدار با رئیس‌سازمان انرژی اتمی ایران، با وزیر خارجه آقای امیرعبداللهیان نیز دیدار و رایزنی خواهند کرد.»

پول‌های آزادشده از یک منبع نبوده‌اند

سخنگوی وزارت خارجه همچنین درباره اخبار منتشرشده مبنی بر اینکه سه‌ونیم میلیارد دلار از پول‌های بلوکه‌شده ایران در خارج از کشور آزاد شده وارد چرخه اقتصادی شده است و اینکه این پول‌ها مربوط به دارایی‌ها بلوکه‌شده ایران در کدام یک از کشورهاست و آیا وزارت خارجه این مسائل را تأیید می‌کند، گفت: «عموما در مورد این مسائل اطلاعات یزنی از سوی وزارت خارجه داده نمی‌شود و بانک مرکزی اگر مصلحت بداند، در این زمینه اطلاع‌رسانی می‌کند و مسائل را در میان می‌گذارد». این صحبت‌های خطیب‌زاده درحالی است که تا پیش از این وزارت خارجه، به‌خصوص درباره پرونده پول‌های بلوکه‌شده در کره جنوبی، اطلاع‌رسانی‌های مکرری داشت. اخیراً و پس از انتشار این خبر ادعاهایی منتشر شده است که این پول از عراق یا کره جنوبی آمده است اما روسای اتاق‌های بازرگانی مشترک ایران با دو کشور،

من قبلاً گفته بودم که طبقه متوسط فرودست (middle class poor) نقش بسیار مهمی در اعتراضات اخیر یعنی دی ۹۶ و آبان ۹۸ ایفا کرد. آبان ۹۸ به‌عبارت دقیق‌تر نقطه تلاقی اعتراضات تهیدستان شهری و طبقه متوسط فرودست بود. قبلاً به این اشاره کرده بودم که طبقه متوسط فرودست، هم به لحاظ نظری و هم در واقعیت تشکلی پیوندی با وضعیت اجتماعی متعارض است. اعضای این طبقه اغلب تحصیل‌کرده و حتی دارای مدارک دانشگاهی هستند. اغلب می‌دانند در دنیا چه خبر است، از تکنولوژی شبکه‌های اجتماعی و استفاده از آنها خوب آگاهی دارند و به‌خصوص آنها علایق و آرزوهای طبقه متوسطی دارند. دراین‌حال همین افراد از حیث اقتصادی به طبقه تهیدستان شهری پیوسته‌اند. بسیاری از این افراد بی‌کارند یا در کارهای کم‌درآمد و بی‌ثبات مشغول‌اند که عموماً ارتباطی با تخصص و تحصیلاتشان ندارد. بسیاری از این‌افراد به علت درآمد پایین‌تن به زندگی در مناطق فقیرنشین و محلات حاشیه شهر داند. اغلب این افراد می‌دانند که چه چیزهای خوبی در کشورشان وجود دارد (مانند سربینه‌های خوب، اتومبیل شخصی، توانایی تشکیل خانواده، مسافرت و رفتن به رستوران و…) بااین‌حال می‌دانند که از این فرصت‌های زندگی محروم هستند. ازاین‌رو این افراد حامل نوعی خشم اخلاقی هستند و به‌شدت احساس مظلومیت و بی‌عدالتی می‌کنند. مهم است تأکید کنم که به لحاظ جامعه‌شناختی این افراد دنیای فقر و محرومیت و زندگی تهیدستی را به دنیای دانشگاه و اینترنت و کتاب و روشنگری و مصرف جهانی پیوند می‌دهند و همواره بین این دو جهان در رفت‌وآمد هستند.

آ ما چقدر این طبقه را می‌شناسیم؟

به نظر من هنوز شناخت دقیقی از این طبقه چه در ایران و چه در سایر کشورهای هم‌تراز تا آنجایی که من می‌دانم وجود ندارد؛ چراکه این خود شک فرماسیون اجتماعی نسبتاً جدید است که شاید در سه دهه گذشته با اوج‌گیری سیاست‌های اقتصادی سرمایه‌داری لیبرال تکوین یافته است. ترجمه این فرماسیون نسبتاً جدید اجتماعی در کشورهای غربی پدیده precarity با ناپایداری وضعیت اقتصادی-اجتماعی طبقات تحصیل‌کرده است. به عبارت دیگر برخلاف سابق که فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها به‌آسانی به مشاغل نسبتاً پایداری دست می‌یافتند این روزها بسیاری از آنها مشاغل نیمه‌وقت، کوتاه‌مدت و اغلب بدون قرارداد تضمین‌شان می‌شود. این وضعیت جدید این گروه‌های اجتماعی را به معترضین مهمی تبدیل کرده است. نمایش این اعتراض‌ها را می‌توان در جنبش اشغال occupy movment در دهه گذشته مشاهده کرد.

آ و به نظر شما پیامد اعتراضات آبان چه بود؟
انتظار می‌رفت که خیزش آبان ۹۸ همدارای باشد به مقامات مسئول کشور که در نظام حکمرانی و سیاست‌های اقتصادی تعدیل ایجاد کنند و راه‌حلی برای این‌عضلات اقتصادی و اجتماعی پیدا کنند. درعوض به نظر می‌رسد که مقاسات با این پدیده اجتماعی از دیدگاه سیاسی-امنیتی برخورد می‌کنند. گویی برای آنان اولویت در جلوگیری برخورد با معترضین و خرد کردن آنان است. دیدیم که چگونه دولت به حل این مسئله پرداخت، طبق گزارش‌ها حدود ۲۰۰ نفر از معترضین جان خود را از دست دادند و هزاران نفر بازداشت شدند، شبکه اینترنت به مدت یک هفته تعطیل شد. مسکن کمپنی با تراکم جمعیتی بالا، ریسک مخاطرات را

واقعیات این است که تا زمانی که چنین مشکلات و ناآمی‌ها و نارضایتی‌های سیاسی و اجتماعی باقی است، همواره خیزش‌های توده‌ای شبیه آبان بسیار محتمل است. آنچه نمی‌توان به‌روشنی پیش‌بینی کرد، عبارت است از اینکه چه زمانی و با کدام جرقه، فهم محدودی نسبت به این طبقه وجود دارد؟

سال نوزدهم • شماره ۴۱۴۵ • روزنامه **شرق**

ادامه از صفحه اول

هدف‌گذاری در مذاکرات هسته‌ای

مصفا اینکه موقعیت او را در داخل متزلزل کرده و پیش‌بینی‌ها دربارۀ انتخابات سال آینده کنکره برای حزب دموکرات چندان خوش‌بینانه نیست. از این منظر قدرت لابی صهیونیست‌ها در داخل آمریکا می‌تواند بر تصمیمات بایدن تأثیرگذار باشد. سه گزینه دربارۀ مذاکرات پیش‌رو را می‌توان گمانه‌زنی کرد: اول، بازگشت بی‌قیدوشرط دو طرف به توافق ۲۰۱۵. چنین توافقی به معنای تبری‌جستن دولت بایدن از سیاست ترامپ و پذیرش محدودیت‌های فعالیت هسته‌ای ناشی از برجام از سوی ایران است. تحقق این گزینه مطلوب‌ترین شکل ممکن برای ایران است. ضمن اینکه این به معنای عدول ایران از شروط مطروحه قبلی است. دوم، اصرار آمریکا و متحدان اروپایی به گنجاندن موارد دیگر به توافق است که در این صورت ایران نیز ضمن تأکید بر اجرای قانون الزام‌آور مجلس از سوی دولت، بر شروط تضمین عدم خروج، راستی‌آزمایی و… اصرار خواهد کرد. چنین شرایطی اگر بن‌بست در مذاکرات را در پی نداشته باشد، عملاً آن را طولانی خواهد کرد. گزینه سوم، توافق ایران و آمریکا برای بازگشت به برجام و تعیین تاریخ مشخصی برای آغاز مذاکرات (موارد دیگر» است. پذیرش این شکل از توافق در ایران بتئانی در پی خواهد داشت کمابینه موافقت با این گزینه به دلیل فشارهای داخلی و متحدان منطقه‌ای برای آمریکا دشوار خواهد بود. به نظر می‌رسد «هدف‌گذاری» در مقطع قبل از آغاز مذاکرات برای هر دو طرف ایران و آمریکا از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است. دو کشور برای تفاهم نیازی به واسطه ندارند. هنری کسنجر، استراتژیست بانفوذ آمریکا دو دهه قبل در زمان دولت اصلاحات در مقاله‌ای نوشته بود: «برای دشمنی میان ایران و ایالات متحده هیچ‌گونه انگیزه‌ای از حیث ژئوپلیتیک وجود ندارد.» قبل از وی نیز دونالد ریگان در توجیه سفر مخفیانه مک فارلین به ایران و تبعات بعدی آن در سخنانی که از شبکه‌های سراسری آمریکا پخش شد، گفته بود جغرافیای جهان و جایگاه ایران بهترین دلیل برای کاری است که دولت من با ایران کرد. (نقل به مضمون) سیاستی که بیل کلینتون برای آن گامی عملی برداشت که با مخالفت تهران در دوره اصلاحات نتیجه‌ای در پی نداشت، هدف‌گذاری مذاکرات هسته‌ای پیش‌رو در تهران باید با رویکرد معطوف به احیای برجام، لغو تحریم‌ها و برون‌رفت از شرایط نامطلوبی که کشور و ملت در آن به سر می‌برند، باشد. رویکرد سیاست خارجی در دولت جدید باید با عنایت به ژئوپلیتیک منطقه، فرصت‌هایی در زمینه انرژی، ترانزیت، سرمایه‌گذاری خارجی و… باشد که در حالت استمرار جنگ سرد ایران و آمریکا همه این فرصت‌ها از دست ایران خارج شده و سفرهای خواهد شد که برای رقبای منطقه‌ای گسترده می‌شود.

مکان‌یابی درست و کاهش مخاطرات

در فرایند مکان‌یابی برای استقرار سکونتگاه‌های انسانی شرایط عمومی زمین مورد توجه قرار می‌گیرد. در سال‌های اخیر به علت افزایش جمعیت شهرها و کمبود فضای مناسب سکونت مردم اغلب به مسکن ارزان‌قیمت (مسکن مهر) روی آورده‌اند. ساخت واحدهای مسکن مهر با مشارکت تعداد بسیاری از پیمانکاران و سازندگان کوچک و بزرگ و با سطح توانایی مالی و دانش تجربی و فناوری متفاوت صورت گرفته است. مسکن مهر سریل ذهاب تنها قربانی زلزله در این سال‌ها نبوده است؛ مسکن مهر بسیاری از شهرهای کشور در اثر زلزله یا حتی سیل آسیب دیده یا تخریب شده‌اند. در کنار ضعف ساخت‌وساز مسکن بدون استفاده از مصالح باکیفیت و استاندارد، عدم توجه به بحث مکان‌گزینی مناسب این مجموعه‌های سکونت‌ی با تراکم جمعیتی بالا، ریسک مخاطرات را دوچندان افزایش می‌دهد. عدم مطالعه ویژگی‌های ژئومورفولوژی در زمان احداث این مساکن اثرات زیست‌محیطی جبران‌ناپذیری را به همراه دارند و همین‌طور عدم مطالعه و توجه به ویژگی‌های زمین‌شناسی منطقه، عدم رعایت حریم گسل‌ها و حریم رودها منجر به افزایش چندبرابری خطر در زمان وقوع بحران می‌شود. بنابراین برای جلوگیری از ایجاد شهرهای جدید و گسترش سکونتگاه‌های فعلی در مناطق پرخطر و عدم استقرار فعالیت‌های گوناگون اقتصادی در این مناطق و با هدف کاهش آسیب‌پذیری لرزه‌ای، انجام پهنه‌بندی خطر زمین‌لرزه، تعیین حریم امن شهرها، تعریف حریم مسکن مهر در مکان‌یابی صحیح سکونتگاه‌های انسانی ضروری می‌نماید. ساخت‌وساز مسکن‌های اقشار کم‌درآمد بدون مطالعه همه‌جانبه و با مصالح فاقد کیفیت فاجعه‌ای را رقم می‌زند که در مسکن مهر سریل ذهاب در زلزله ۱۳۹۶ آبان ۱۳۹۶ شاهد آن بودیم. با توجه به رشد مهاجران شهرهای کشور و افزایش میل به شهرنشینی و مهاجرت به شهرهای بزرگ و کلانشهرها که منجر به افزایش لجام‌گسیخته جمعیت می‌شود، لزوم تأمین مسکن برای این سیل جمعیت ضروری و مهم است اما نکته مهم و حائز اهمیت در این میان توجه به چگونگی رشد شهرها و مکان‌یابی صحیح سکونتگاه‌هاست. تجربه تخریب مسکن مهر در زلزله‌های اخیر در کشور خصوصاً زلزله ارگله این نکته مهم را خاطر‌نشان می‌کند که صرفاً ساختن یک بنا نمی‌تواند به معنای ایجاد مسکن و سرپناه باشد. مسکن فضایی است ورای سکونت، فضایی است درای حس و تعلق و امنیت.

♦ دانشجوی دکتری آمایش سرزمین